

(841–842.) Euripidésznél ezek a szavak mintha egyszerűen Héra és Héraklész ellentétéről szólnának: ha nem az istennő akarata érvényesül, kétségbe vonódik az istenek uralma az emberek fölött. Seneca felől olvasva azonban a kijelentés akár azt is jelentheti, hogy Héraklész tette felborította a világrendet, s ha ez nem lesz megbüntetve, az istenek hatalma végképp elenyészik.

19. Ennek az értelmezésnek a kibontását lásd Ferenczi Attila: HERCULES AZ ALVILÁGBAN. *Antik Tanulmányok* 44. 2000/1–2. 119–134.

20. Itt tehát, nem úgy, mint Shakespeare-nél (l. 3. jegyzet), valóban ellentmondás van a drámán belül, azonban ez nem hiba vagy inkonzisztencia, hanem a kardalok és a jelenetek sajátos viszonyának következménye.

21. Az „*unde numquam, / cum semel venit, potuit reverti*” másfél sor Hamlet szavaival való egybecsengése feltűnő, de nem biztos, hogy Shakespeare szövege közvetlenül Senecára megy vissza. Az Erzsébet kori angol színházra meghatározó volt Seneca hatása, azonban könnyen lehet, hogy Shakespeare esetében ez inkább közvetett, mint direkt hatást jelent. L. erről Raimund Borgmeier tanulmányát az E. Lefèvre (Hrsg.): DER EINFLUSS SENECAS AUF DAS EUROPÄISCHE DRAMA (Darmstadt, 1978) című kötetben. (284–316.)

22. A HERCULES FURENS és a HERCULES OETAEUS Herculesének „neosztoikus” hősként való értelmezését lásd N. T. Pratt: SENECA’S DRAMA. London, 1983. 115–131.

Petri György

[CSÁTH]

Forgách András emlékezete szerint Petri György valószínűleg 1979-ben dolgozott ezen a színdarabon, Petrik József felkérésére. Petrik a Déryné Színház, a 25. Színház és a Kecskeméti Katona József Színház társulatának összevonásából keletkezett Népszínház rendezője volt, és ugyanitt működött ebben az időben Forgách András is mint dramaturg.

A Csáth-dráma végül is nem készült el. Néhány fennmaradt töredéke és cselek-

ményvázlata megjelent a PETRI GYÖRGY MUNKÁI IV. kötetében (Magvető, 2007. 260–272.). Az itt közölt anyag Nagy Mária (Maya) hagyatékából került elő; fia, Szalai Péter bocsátotta rendelkezésünkre. Néhány jelenetnek Petri láthatólag többször neki-futott; a jelölések, számozások részben ismétlődnek, részben hiányosak. Úgy közeljük, ahogy kaptuk, csak az áthúzásokat jelöljük.

A szerk.

I/1

Ügyeletesszoba. Gyógyszerszekrény. Dívány. Harmónium. Kofferek, könyvcsomók. Kotta- és kézírathötegek. Pakolásakor szokásos rendetlenség. Szolga bejön, átmege a színen, kinyitja a gyógyszeres szekrény ajtaját

SZOLGA Lehet, hogy tisztára képzelődés, de az is lehet, hogy jó fogást csinállok. *(Megszámolja az ampullákat az egyik dobozban)* Tizennégy – jelenleg. *(El)*

I/2

Helyszín: ugyanott. Halljuk, hogy kint lehúztak egy vévét. Csáth bejön, és leül az egyik kofferre. Fehér vászonnadrágban van, kigombolt orvosi köpenyben. Belelapoz a könyvbe, eldobja, feláll

CSÁTH Türelmetlen vagyok. Ez a legrosszabb, ez az elutazás előtt. (*Visszaül, felvesz egy papírköteget*) Ha ezt mind itt lehetne hagyni. Az lenne a legjobb. Ezt a sok szemetet. (*Beleolvás*) Aránytalanul kevés... természetes fény órái tűrhetetlenül... hiába próbáljuk a villanyfényes... soha nem akartunk még ennyi mindent... még soha nem volt ilyen kevés időnk... Ez hülyeség. Mikor volt több? Radikálisan meg kell reformálni az időt... hogy az embert, amint megszületik, be lehessen illeszteni a szellemi világ már felrakott téglái közé, hogy a jövő vegytiszta jövő legyen... Na jó, de hogyan? Hogy semmit se kelljen a múltnak adni... Igen ám, de mondjuk, hogy felnőttként születnék meg. Akkor nyernék húsz-huszonöt évet, a tanulásra és a múlt megemésztésére fordított időt. De akkor mi van? Akkor egészen a mienk az a nyomorúságos időtartam, amit egy átlagos emberi élet kitesz. Még mindig csak ott tartunk, hogy teljesen kihasználtuk azt a pillanatot, amit a fukar isten adott, hogy folytatódjunk. Az új féregnek meg ismét kijut egy újabb pillanat. A létezés olyan drága holmi, hogy nemzedékek egész sora évszázadok alatt kap belőle egy órára valót. A külső időt meghosszabbítani nem lehet. De a belső idő egészen más dolog. Egy méter spárga az egy méter spárga. Akármilyen apróra vagdosod, akkor is egy méter marad. Egy méter gumi viszont sok méter gumi. A tudomány jelenlegi állása szerint az ópium és néhány származéka képes csak arra, hogy néhány méternyi spárga-időnket csodálatos, újfajta végtelenségig nyújtható gumiszállá változtassa át. Ez a gumiszál nem való semmire, egyedüli célja a határtalan tágulás gyönyöre.

Ápolónő bejön, megáll az ajtóban, és szerelmesen figyeli Csáthot

Az időnek ez a megnyújtása közönséges halandó számára csakis az orgazmusban érhető el. Persze közelítőleg sincs tudásunk arról, hány orgazmust él át egy átlagos egyed. Ha igazi beteljesülésre gondolunk, meglepően keveset. (*Papírt vesz elő, számol*) Azt hiszem, nem állok messze az igazságtól, ha azt mondom, nem kevesebb mint harminc nemzedék – egy nemzedék húsz év –, harminc nemzedék hatszáz évnyi életére jut egyetlen óra. Ha tehát napi tizennégy órát rabolunk ópium segítségével a létből, mert tíz óra óhatatlanul rámeleg az alvásra és a valóban rettenetes utóhatások átvészelésére, akkor is napi tizennégyszer hatszáz, azaz nyolcezer-négyszáz évet élek. Így ha az ópiumszívást kifejezett, erős férfiként kezdjük, és testünk karbantartását jó orvosra bízuk, mert tény, hogy fokozatosan tönkremegy az érrendszer, a gyomor, a máj, romlik a látás és a hallás, akkor a külső időszámítás szerint tíz esztendőig, vagyis nagyjából húszmillió évig élhetünk. S a veszteség? Az ébredést követő hat-nyolc óra, ami igaz, hogy elviselhetetlen szenvedéssel jár, de mindent összevetve, ha nyolc órát veszünk, a nap egyharmadát, akkor ez a külső idő egyharmadát, tíz év osztva hárommal egyenlő három egész három tized évet tesz ki. Mi ez a húszmillióhoz képest? Ami tiszta gyönyörben telik el, és biztosítja az alkotóerők leggazdaságosabb kihasználását is. Ez az egyetlen ésszerű módszere önmagunk megsokszorozódásának, és ki ne akarná megsokszorozni önmagát? A kínos mellékhatások pedig egy bátor és eltökélt ember számára semmit sem jelentenek a mérhetetlen előnyökhöz

képest. *(Felugrik, karjába kapja az ápolónőt)* Nem igaz? *(Karjában a nővel a díványhoz megy, és hanyatt vágja magát a kanapén)*

ÁPOLÓNÓ Mindjárt itt lesz a feleséged.

CSÁTH Valóban, és én még össze se csomagoltam. De ez nem számít. Minden rendben lesz. *(Benyúl az ápolónő blúzába)* Tudod te, milyen nagyszerű asszony az én feleségem? De komolyan, egészen fantasztikus nő. Valóságos üzletasszonya a szenvedélynek. Mint nő is jó, de mégse ez a legérdekesebb benne. Hihetetlen érzéke van a minőséghez. Mindenből a legjobbat veszi. Ha el-elcsüggedek, ami viszont nemritkán előfordul, mindig ez adja vissza az önbizalmamat. Ha egyszer Olga engem választott ki, akkor csak jóféle, megbízható áru lehetek. Márka. Mint a svéd acél vagy az angol szövet. Hej, ha végre odafönn leszünk! Olgával mindent keresztül fogok vinni. Főszerkesztő leszek, vagy egyetemi tanár. Vagy képviselő. Bár ahhoz éppen nincs kedvem. Mindegy, akármi, az leszek, ami akarok. Tudod, micsoda élet van Budapesten?

ÁPOLÓNÓ Egyszer azt mondtad, magaddal viszel.

CSÁTH *(még lelkesebben markolja a nő mellét)* Badarság. A szerelemben a férfi olyasmiket beszél, mint egy patikussegéd. Mit kezdenél te Pesten? S főleg mit kezdenék veled én? Ott rohanás lesz az élet. Mindennap futóverseny, és mindennap a nagydíjért. Lármas csőcselék előtt. Ami idő marad, pihenés, tréning. Először arra gondoltam, hogy rendelőt nyitok, az apósom pénzéből telne. De nem, rájöttem, hogy túl korai volna. A klinika! Az pozicionál. Tekintélyes, fiatal tudós. A fizetés kicsi, de ez éppen rokonszenvet kelt, meg azt is mutatja, megengedhetem magamnak, hogy keveset keressek, meg hogy engem csakis a tudomány érdekel. Mellesleg tényleg érdekel. Még nem hülyültem el teljesen ebben a lókorházban. És ebben nagyon sokat köszönök neked. Bizony neked. A testi élenkség fenntartása, a nedvek szapora áramlása... Na nézd, ez elaludt! Hogy ezek mikor nem képesek aludni... édes baba... Jaj, ha most bennem lenne a megfelelő adag, amit különben olyan hangyaszorgalommal és vég-sőkig finomult ítélőképességgel kell kikísérletezni, ami már maga is művészetszámba megy, ha most bennem dolgozna a megfelelő dózis, aminthogy sajnos nincs, mert eddig nem világosodott meg előttem a banális ésszerűség szemet szűrő esztelensége, akkor most a gyönyörnek egy egész földtörténeti korszakát élhetném át vele. Azokat a jó meleg és lucskos őstengeri időket. De azért némi iparkodással így is összehozhatunk valamit. Ez ugyan inkább munka lesz, mint élvezet, de hát annak is megvan a maga szépsége. Legalábbis a nyárspolgárok szerint. *(Izgatni kezdi a nőt, aki felriad erre)*

ÁPOLÓNÓ Ne, most ne. Olyan rosszat álmodtam. És különben is, most nem vagyok alkalmas. *(El)*

CSÁTH *(előveszi a noteszt, valamit keres benne)* Persze. Ez nem stimmel. Itt van: márc. 13. Háromszor erősen meglöktem. Egyszer majdnem élvezett, kérdezte, van-e rajtam kondom. Március 13. Ma meg 17-e van. Hazudott a lelkem. Ha ez jó neki...

I/1

Kórházi kezelőszoba. Csáth katonaruhában; nadrág, csizma nélkül. Fekszik a vizsgálóasztalon. Megszólal egy vekker. Felébred. Felvesz valahonnan egy üveg rumot, meghúzza. Rágyújt. Néhány slukk után elnyomja a cigaretta. Felvesz egy fehér orvosi köpenyt. Meghúz egy csengőzsinórt. Járkál. Ápolónő jön. Csáthra köhögési roham tör. Erősen reszket

[Innen áthúzva]

ÁPOLÓNÓ Rosszul van, doktor úr? Csak nem megint elveszítette a kálium-bromátot?

CSÁTH Nem, semmi. Dolgozni fogunk. (*Elfordul, és lopva lenyel két tablettát, amit a zsebéből vesz elő*)

ÁPOLÓNÓ Most? Reggeli négy van.

CSÁTH Éppen azért. Éppen erről lesz szó. Diktálhatok?

ÁPOLÓNÓ Szörnyű ember. Még fel sem ébredtem. Épp hogy magamra kaptam ezt az izét...

CSÁTH Azt akár el is hagyhatta volna. (*Hátulról az ápolónó vállára teszi a kezét*) Írja. [*Eddig áthúzva*] (*Papírról olvassa*) Az ésszerű időbeosztás elmélete. Új bekezdés. Aránytalanul kevés a rendelkezésünkre álló idő. A természetes fény órái túrheteretlenül rövidek, hiába próbáljuk villanyfényes éjszakákkal meghosszabbítani őket. Soha nem akarunk még ennyi mindent elvégezni, és soha nem volt még ilyen kevés időnk. Ez hülyeség. Vegye ki a papírt a gépből. Nem, tegye mégis vissza. (*Olvassa*) Ide reform kell. Radikálisan meg kell reformálni az időt. Ki kell találnunk valamit, hogy az embert, amint megszületik, be lehessen illeszteni a szellemi világ eddig beépült téglái közé. Hogy a jövő szintiszta, vegytiszta jövő legyen. Semmit se kelljen a múltnak adni. Na jó, de hogyan? Ezt ne írja, maga szerencsétlen! Nő léteére nem érti meg a hangsúlyaimat? Szedje már ki, mit mered a gépére! (*Kommentál*) Nem, ez se megoldás. (*Széttépi a papírokat*) Undorodom a halva született gondolataim látványától. Ha levonjuk az életidőből a múlt megemésztésére, vagyis a tanulásra fordított időt, illetve nem levonjuk, hanem éppenséggel nem kell levonnunk, akkor még mindig nem nyertünk többet, mint azt a nyomorúságos időtartamot, amit egy átlagos emberélet kitesz. Ezzel még mindig csak ott tartunk, hogy teljesen kihasználtuk azt a pillanatot, amit a fukar isten arra adott, hogy folytatódjunk, hogy új életet okozunk. Az új főregnek pedig ismét kijut egy újabb pillanat. A létezés olyan drága portéka, amiből egész nemzedékek sora évszázadok alatt kap egy órát. Aki ebbe belenyugszik, az belenyugszik abba, hogy meghaljon, mielőtt született volna. A pillanatot megsokszorozni, a külső időt meghosszabbítani nem lehet. De a belső idő, az egészen más dolog. Egy méter spárga az egy méter spárga. Fel lehet vagdosni, akkor is egy méter marad. Egy méter gumi viszont sok méter gumi. Pontosan annyi, amennyire a merészségünk-ből és a szerencsénk-ből futja. A tudomány jelenlegi állása szerint az ópium és néhány hasonló összetételű termék az egyedül alkalmas szer arra, hogy néhány méternyi spárga-időnket, amin száradó kapcákként függenek megszámlált napjaink, e csodálatos, új tulajdonságú végtelenbe nyújtható gumiszállá változtassa át. Ez a gumiszál nem való semmire. Ha ilyen módon, mondjuk, napi tizennégy órát rabolunk a létből, az egyenlő négyszáz generáció nyolcezer évnyi életével. De számítsunk csak ötezret. Ez annyi, mint egy nap alatt ötezer év. Egy esztendő alatt ez cirka kétmillió. Ha tehát az ópiumszívást kifejlett, erős férfiként kezdjük, és kellő gondot fordítunk testünk karbantartására, akkor a külső időszámítás szerint tíz esztendeig, vagyis nagyjából húszmillió évig élhetünk. A veszteség az ébredést követő néhány óra: hat vagy nyolc, ami, igaz, elviselhetetlen szenvedéssel jár, de mindent összevetve, nem tesz ki többet tíz év alatt mintegy huszonnégyezer plusz négyezer-nyolcszáz, tehát mintegy huszonkilencezer óránál, illetve bolond vagyok, ha felfelé kerekítünk, és nyolc órával számolunk, akkor ez pont a külső idő egyharmadát teszi ki, vagyis durván három egész három tized évet. Mi az a húszmillióhoz képest. Ami tiszta gyönyörben telik el, és tegyük hozzá, biztosítja az alkotóerők leggazdaságosabb kihasználását is. Világos: ez

az egyetlen ésszerű metódusa önmagunk megsokszorozásának. A szóba jöhető és sajnos szóba jövő kínos mellékhatások egy bátor és eltökélt ember számára szinte semmit sem nyomnak a serpenyőben a mérhetetlen előnyökhöz képest.

[Innen áthúzva]

Ápolónő közben elaludt a vizsgálóasztalon, Csáth az alvó nőhöz lép

Hát ez az, amit ti nem értetek. Ha például most bennem lenne a megfelelő adag, amit különben olyan hangyaszorgalommal és végsőkéig kifinomult ítélőképességgel kell kikísérletezni, ami már maga is művészetszámba megy, és egy további dimenziót ad hozzá az élethez. Ha most bennem lenne a megfelelő dózis, aminthogy sajnos nincs, merthogy eddig nem világosodott meg előttem sem a banális ésszerűség ríkítő ésszerűtlensége, akkor most a gyönyörnek egy egész földtörténeti korszakát élhetném át vele. Azokból a jóféle meleg és lucskos őstengeri időkből. De hát azért némi iparkodással így is összehozhatnék valamit. Ez ugyan inkább munka lesz, mint élvezet, de hát annak is megvan a maga szépsége. Legalábbis a nyárspolgárok szerint. *(Benyúl a nő köpenye alá, elkezd simogatni a mellbimbóját)*

ÁPOLÓNŐ Ne, most ne! Olyan rosszat álmodtam! És különben is, én most nem vagyok alkalmas. *(El)*

CSÁTH *(noteszt vesz elő, nézi a noteszt)* Aha. Ez nem stimmel. Itt van világosan. Háromszor erősen meglöktem, márc. 13. Kérdezte, van-e rajtam kondom. Mert most van a középideőben. Ma pedig 17-e van. Hazudott a lelkem. Ha ez jó neki. *(Kinyitja a méregszekrényt, kivész egy ampullát)* [Eddig áthúzva] Hát akkor kövessük el az első megfontolt bűnt. Vége a szégyellős, hebehurgya kísérleteknek. Végre tudjuk, mit akarunk. Szerettem volna megvárni az első székletet, akkor a legjobb a felszívódás, de ez most, az elhúzó erekcio miatt, úgyis későbbre tolódik. *(Őszibarackot vesz elő egy kosárkából, ampullát reszel, megszívja a fecskendő, szikét keres, deltoid alakú bemetszést eszközöl az őszibarackon, óvatosan lehúzza a héját, és a fecskendőt az őszibarackba döfi. Közben meglátjuk a Szolga arcát tükröződni az üvegszekrényben)* Így ni. Most elkábulsz, gyönyörűm. És aztán... minden attól függ, milyen erőben vagyunk. Hölgyeim és uraim, hadd hívjam fel figyelmüket arra a kivételes élvezetre, ami egy akarat nélküli nő megerősztelésében rejlik. *(Finoman húzza le az őszibarack héját)* Mint egy selyemharisnya. Tehetetlen vagy, édes. *(Beleharap a barackba)* Legyel egy kicsit makrancosabb. Védekezz egy kicsit. Ellenállás nélkül nem megy. Ilyen omlatagon nem kellesz, így unlak. Olyan vagy, mint egy kis ká. Ez a megadó póz kioltja bennem a vágyat. *(Vadul zabálni kezdi az őszibarackot)* Te édes, te aranyos, te héjas, te magos, te puncikám, te... *(Hamutartóba köpi az őszibarackmagot)* Ez megvolt. És most mindjárt, vagy két órára miénk minden idő. El ne felejtjük, háromnegyed egykor két milligramm Pontopon. A hatás negyed kettőkor újra jelentkezik. Időcikk naplónak. Kiesett időszak. Matild mellbimbó körkörös simogatása hatástalan. Állítólagos rossz álom, állítólagos menses. Téma: állítólagos havi baj, novellának – férfi nem hiszi el. A nőknek mindig baja van, ez a kényszerítő eszközük. Férfi lehetőség: öngyilkosság, fontos munka. Ma új noteszt kezdtek, mert új korszak kezdődik. Éppen ebben a pillanatban, öt óra harmincnegy.

SZOLGA *(zajosan beljebb lép, a földön szétszórt papírfecnikre mutat)* Összeszedném. Keresni tetszett valamit?

CSÁTH Nem tudtam aludni. Maga ugye tud?

SZOLGA Hát erre nincs panasz. Azt az eget azt tudok. Csak nincs mikor.

CSÁTH Engem keresett?

SZOLGA Nem. A takarítás.

CSÁTH Úgy értem, hogy elmorfondíroztam. És talán maga már régen vár.

SZOLGA Ráérek. Legfőleg majd csak úgy sebtibe kapom össze a kezelőt. Nem fényesítem ki a kallantyúkat. Meg az üvegeket. Tudja a főhadn... akarom mondani, a doktor úr, nekünk is megvannak az ilyen kis módszereink.

CSÁTH Módszereik? Miféle módszereik?

SZOLGA Hát hogy izé... ellopjunk egy kis időt. Amíg nem dolgozunk, az tiszta haszon. Megfizetett idő.

CSÁTH Hát igen. Az idő pénz. Nem akar egy kortyot? Csak így kulacsból. Mint a lövészárókban. Én ugyan nem sok időt töltöttem ott. Tudja, ez a tüdőcsúcsfolyamat. Sajnos vagy nem sajnós, de azért egy kis időt eltöltöttem ott. Ezért aztán némileg mégiscsak katonának érzem magam.

SZOLGA Hát én elhiszem. De azért nincs frontszaga a nagyságos úrnak.

CSÁTH Miért? Milyen szagú a front?

SZOLGA Szarszagú. Aki ott be nem szart, az vagy hülye, vagy hazudja.

CSÁTH Tudja, én lövészárókban inkább csak szimbolikusan voltam. Orvosként. De azért volt néhány meleg helyzet.

SZOLGA Meleg helyzetek mindig adódnak. Egy orvos is sebezhető, mint bárki. Aztán vagy megússza az ember, vagy nem. Milyen szép, húsos barackok. Ezeknek aztán meglehetősen az ára. *(Fölvesszi a hamutartót, és kimegy)*

CSÁTH Milyen furcsa! Nem emlékszem, hogy odakint egyszer is féltem volna. Attól gyerekkorom óta félek, hogy egyszer lezuhanok egy piktorlétráról. Néha erre a félelemre álmomból felriadok, és kiver a víz. Életemben nem másztam létrára, és aligha is fogok. De meglepően sokszor eszembe jut, napközben is: hágok a létrára, és hirtelen...

[Innen áthúzva]

ÁPOLÓNÓ Doktor úr! Doktor úr! Megjött a felesége! Nem is tudtam, hogy ilyen gyönyörű felesége van. Egy kicsit el is szomorodtam, amikor megláttam. Tudja... és ne haragudjon, reggel úgy kint voltam a formámból, nekem muszáj kialudnom magam, bennem nincs annyi erő, mint... a felesége rögtön itt is lesz, csak én szaladtam előre, hogy... hogy én mondhasam el. Hogy örüljön előre, meg hogy felkészülhesen... ugye most nagyon örül?

CSÁTH *(átöleli az Ápolónót)* Mért mondanám, hogy nem örülök? Olga gyönyörű, te is gyönyörű vagy, a reggel is gyönyörű, a perc is gyönyörű...

Szolga belép néhány csomaggal, Ápolónó riadtan elhárít Csáthtól

...ahogy elmúlik. Mért nem vesz abból az isteni körtéből, aranyos. A munkát nem szabad elsietni.

[Eddig áthúzva]

OLGA Mondták, hogy lehívják, de itt akartam meglepni magát, a „barlangjában”.

CSÁTH Édes vagy.

OLGA Csak türelmetlen. Olyan régen láttalak.

[Innen áthúzva]

ÁPOLÓNÓ Azt hiszem, kettővel többen vagyunk a szükségesnél.

CSÁTH Hová gondol? Hadd mutassam be nélkülözhetetlen segítőtársamat.

OLGA De hiszen ismerjük egymást. A szép Wallenstein Róza. Ugye nem tévedek? Így emlegettek mindig a lapok. Be régen is volt. És mégsem változtál semmit (*Megcsókolja*)
Miben segítettél Gézának?

CSÁTH Mindenben! Mindenben!

OLGA És hogy ez az irgalmasnővér-szerep is milyen jól áll neked! A hadiözvegységtől, ha lehet, még jobban megszépültél. Guszti igazán tartozott neked ezzel a hősi halállal. De van egy bolondos ötletem. Ma minden olyan bolondosan alakul. Ígyunk a viszontlátás örömére. Csalódnék magában, Géza, ha nem rejtegetne valamit.

CSÁTH Konyakot kora reggel? Ám legyen. Apám szerint csak elveszett emberek kezdik snapsszal a napot.

Isznak

SZOLGA Akkor én elintézném a csomagokat.

ÁPOLÓNÓ Azt hiszem, nekem is mennem kell.

CSÁTH Vigye magával ezt az üveget, János.

SZOLGA Ilyen finom italt?

CSÁTH Ugyan, barátom, minden ital egyforma, amikor távozik az emberből. Bocsánat, hogy így, hölgyek előtt...

ÁPOLÓNÓ (*Olgához*) Gratulálok a férjedhez. Nagyszerűen választottál. Nekem van erre szemem.

OLGA Szemed? Köszönöm. Angyal vagy.

Megcsókolják egymást, a csók közben Csáth odalép Olgához, egyik kezét Olga vállára teszi, másik kezével megsimogatja az Ápolónő fenekét, Szolga felveszi a csomagokat, és Ápolónővel el

[Eddig áthúzva]

CSÁTH Végre egyedül. Illetve ketten. Nagyon hiányoztál. Különösen sötétedéskor.

OLGA Nekem lefekvéskor hiányoztál. (*Megnézi*) Magadra szedtél pár kilót.

CSÁTH Majd leadom. Minden reggel teniszezni fogok. Utána gőzfürdő, úszás, s kilenctől munka, munka, végkimerülésig.

OLGA Végkimerülésig?

CSÁTH Azaz délután hatig.

OLGA És délután hattól?

CSÁTH Olga, Olga, a végkimerülésig.

OLGA Jobb színben vagy, mint amikor utoljára láttalak.

CSÁTH Sikerült mindent tisztáznom magamban. Ha ezt a kinevezést megkapom, és miért ne kapnám meg, akkor az összes többi dolgommal is egyenesbe kerülök, és ígérhetem, hogy akkor hihetsz nekem. Főúri körülményeket fogok biztosítani számodra. Hercegnő leszel. Nohát, amolyan elszegényedett balkáni hercegnő, de mégiscsak hercegnő.

OLGA Olyan boldog vagyok, Géza, nem is tudod, hogy milyen boldog vagyok. Egy kicsit félek is. Ugye nem lesz megint valami baj.

CSÁTH Ugyan, mire gondolsz? Ez a tüdőfolyamatom gránátbiztos fedezék,

OLGA A háborútól sose féltettem magát. A békét nem fogod megúszni. Maga az az ember, aki ép bőrrel kijön a golyózáporból, aztán otthon a fürdőkádban megcsúszik, és konyaaalapi törést szenved.

CSÁTH Miféle képzelgések!

OLGA Ezek nem képzelgések. Magának árt az alkohol.

CSÁTH Az alkohollal már rég leszámoltam.

OLGA Rég? Alig három hete.

CSÁTH Három hete? Háromezer éve! Már alig emlékszem rá. Rájöttem, hogy mennyiféle folyadék van. Tej, víz, kompótlé, tea, limonádé, szikvíz, savanyúvizek, karlsbadi vizek, kapucíner, aludttej, joghurt...

OLGA És konyak, konyak, konyak. Kedvesem, azt hiszem, a kocsi már lent vár.

CSÁTH Hadd várjon. Perceken semmi sem múlik.

OLGA Épp ez a maga baja. Nem tudja, hogy minden perceken múlik. Muszáj már megnéznom, hogy rendesen csomagoltak-e. És lemosnom az arcomat.

CSÁTH Jó, menj. Azonnal jövök.

Olga el

Hol az a konyak? Ja, azt odaadtam a Jánosnak. Emlékezni azért emlékszem. Miért ne emlékezném. Kell itt lennie még egynek (*Keresi az üveget*) Hová tehettem, hová is tehettem? Akkor most megint nyakig merülünk. Munkába, házasságba. Ez a kettő nagyon hasonlít egymásra. Akkor is kimerítő, ha jó. Ezt is meg kéne írni. Mit is kerestem? A felöltömet. Megvan. (*Félig leveszi a fehér köpenyt*) Olga. Most Olga probléma lesz. Gyerek. Egy, esetleg kettő. Olgát le kell fárasztani gyerekekkel, akkor egyensúly elképzelhető. (*Felveszi a felöltőjét a félig lehúzott orvosi köpenyre*) Elvesztegetett élet, elvesztegetett élet. Ki mondta ezt? Álomban, az az ökör. Szétforgácsolom magam. De hogy is hívják? Mindegy, majd eszembe jut, eszembe kell, hogy jusson. Micsoda memóriám volt gyerekkoromban. Most meg! De ez nem vészes. A memóriahiányt lehet ellensúlyozni. Mindent azonnal meg kell csinálni. Lehetőleg. Hogy szétszóródom, azt mondja, hogy szétszóródom. Na és ha szétszóródom? Jut is, marad is. Van belőlem elég. Ez a bornírt barom. Ez az osztályelső. Mindig a nadrágjába törölte a nyirkos kezét, ha egy nőt meglátott. Nem kellene az ilyen alakokkal szóba állni. Még álomban sem. Időrablók. Besurranó időtolvajok. És amit az egészségemről összefetyelt. Ő az enyémről. Egyszer ajánlottam neki Olgát. Próbáltam beadni, hogy nagyon tetszik neki. Ez a nyomorgórcs majd becsinált a réműlettől. Hebegett valamit. Hogy az Olga túl sok volna neki. Hát azt el is hiszem. Ha Olga nekiesne egy ilyennek, behorpadna a gerince neki. De hol a zakóm?

Ápolónő be

Olga?

ÁPOLÓNŐ Csak a helyettese.

CSÁTH A zakóm, hol a zakóm? Semmit nem lehet megtalálni ebben a kuplerájban.

ÁPOLÓNŐ (*szétnyitja magán a köpenyt*) Elbúcsúzhatnánk. Ha van még annyi idő.

CSÁTH Végre megvan a zakóm. (*Megfogja a zakóját, ami a jelenet végéig a kezében marad*)

ÁPOLÓNŐ Egy kicsit azért fogok hiányozni neked?

CSÁTH Ez a mániátok! Miért jó hiányozni valakinek? Én csak az iskolából szerettem hiányozni. [*Innen áthúzva*] Na gyere ide. Persze hogy hiányozni fogsz. Bár ez nem túl

nagy dicsőség, mert nekem akkora hiánylistám van. De neked különleges helyet biztosítok. Mindennap négy és negyed öt közt fogsz hiányozni nekem. És azonfelül mindig, amikor te is akarod. *[Eddig áthúzva]* Volt még valahol konyak.

ÁPOLÓNÓ És nem tudod, hogy hova dugtad, ugye? *(Előveszi a konyakot)*
CSÁTH Töltsél magadnak is.

Ápolónó tölt két pohárral

[Innen áthúzva]

És tudod, mit szeretnék?

ÁPOLÓNÓ Mit?

CSÁTH Ha most azonnal elkezdenél hiányozni nekem.

ÁPOLÓNÓ Úgy érted...

CSÁTH Úgyabbul.

Ápolónó összefogja magán a köpenyt, leteszi a poharat, elindul

Megint értetlen vagy. Épp azért nem akarom most, hogy legyen, ami hiányozzon. Kell öreg napjaimra. *[Eddig áthúzva]* A poharat is vidd.

Ápolónó el

(Csáth megpróbálja felhúzni a zakót a felöltőre) A sorrend. A sorrend. Mondta Clausewitz. Minden a helyes sorrenden múlik. Hol a noteszem? *(A szabad karjával belenyúl a zakó zsebébe, kivesszi a noteszt, a bebújtatott ujjával felvesz egy tollat az asztalról, valamit ír a noteszbe)* Sorrend. Konyak. Olga. Kifejteni.

Sötét

2. jelenet, 2. oldal

CSÁTH *[Innen áthúzva]* *(Injekciót ad magának)* Plusz másfél milligramm hiba, de hiába, muszáj, hisz holnap megjön Olga, és akkor fitnek kell lennem. *(Visszamegy)* Elnézést, kolléga úr! Makacs asztma kínoz, muszáj egy dolargonnal visszalőnöm. Mít is kérdezett? Ja igen! *[Eddig áthúzva]* Az én felfogásom szerint négy komplex vagy ahogy magyarul mondjuk, négy csomó van. Van szexuális csomó, gazdasági csomó, nemzeti csomó és erkölcsi csomó. Az egész emberi élet arra irányul, hogy ezeket a csomókat kibogozzuk. De a csomók közül az egyik kibogozhatatlan. Ez az a sors. Ezek a komplexek vagy csomók a legváratlanabb kombinációkba képesek lépni egymással. Gondoljon például Dugovics Tituszra. *(Felugrik a padra, és nyakon ragadja az alorvost)* Ön mint Dugovics Titusz habozás nélkül magával ránt engem, a török behatolót, mert a nemzeti komplex sérelme fájdalmasabban érintené, mint a személyes megsemmisülés. *(Csáth a padon áll, és igyekszik lelökni az alorvost)*

ALORVOS *(kiszabadítja magát Csáth kezéből)* Na de kérem.

CSÁTH *(leül)* Ez csak metafora. Ami igazából érdekes, az a *határhasznossági* elv érvényesülése még az ilyen szélsőséges esetekben is. Sőt! Éppen itt. Itt találjuk meg a közös kulcsot a mártírok és a tömeggyilkosok lélektanához.

[Innen áthúzva]

SZOLGA (egy kosár őszibarackkal közeledik) Doktor úr, ezt a rendelőben tetszett felejtani. CSÁTH Vigye a szobámba. [Eddig áthúzva] Különben ami a négy említett komplexet illeti, azzal lényegében leírható egy komplex emberi eseményrendszer.

ALORVOS Ez úgyszólván...

CSÁTH Nem is úgyszólván, egész precízen kiadja az élethehetőségek matematikáját.

A. blokk

6. jelenet

Kórház után. Vonatfülke. Olga és Csáth utazik Budapest felé

CSÁTH Egészen fantasztikus ötletem támadt a minap. Egy régi gimnáziumi hülyeség jutott az eszembe. Tudod, a Menenius Agrippa híres példázata, amikor a nép fellázadt. Hogy a társadalom éppen olyan, mint az emberi test, és mi lenne, ha a különböző testrészek fellázadnának egymás ellen. Mit tudom én, a gyomor csak magának akar emészteni, a tüdő csak magának lélegezne stb. Mindegy. Mint politikai érv meg lehetőségen otromba demagógia, de nekem az analógia mégis szöveget ütött a fejembe. Na, röviden az a lényeg, hogy a lelki egészség vagy integritás figyelemre méltó hasonlóságokat mutat egy jól integrált gazdálkodási szervezettel. És tudod, ez azért érdekes szerintem, mert a pszichológiában valamiért, egyelőre legalábbis, nem tudunk elboldogulni analógiák, hasonlatok nélkül. Az én rendszerem így ökonómiai lenne, ami legalábbis az én érzéseim szerint összehasonlíthatatlanul találóbb, mint Freud doktoré, amely keresztül-kasul mechanikai. Nem tudom, te hogy vagy vele, nekem például az elfojtásról mindig egy eldugult klozetszifon jut az eszembe. Aztán hívjuk a klozetpucoló tanárt... Na nézzük csak, hol az a csúnya dugulás. Itt van! Itt egy jó adag nemi vágy összecsomósodott a csőszűkületbe. Elő a pumpával! Az istenit, ez kemény, mint a kova. Sajnos, nagyságos asszonyom, itt bontani kell. Itt már se pumpa, se szarpiszka nem segít! Szóval az ökonomisztikus elméletem kifinomultabb, differenciáltabb ennél, ugyanakkor, tekintve a közgazdaságtan mai roppant fejlettségét, a német, az osztrák, az angol iskolát, egyben olyan világos sémákat is kölcsönözhetnénk onnan, hogy fölülmúlnám a bécsi doktort a rendszer áttekinthetőségében is. Hát mit szólsz hozzá? Tudom, hogy ez így még nyers meg rögtönzött...

A. blokk

Vonaton, Olga és Csáth Budapest felé

OLGA Tudja, hogy mindig nagyon imponáló, amikor előad, kedvesem, és mindig, amikor beszél, nekem mindig olyan világos, mintha nem is lehetne másképpen. Ez is *biztosan* egy egészen nagyszabású gondolat... Sajnálom is mindig, hogy úgy *igazán nem értek* ezekhez a dolgokhoz. Olyan jó volna, ha többet segíthetnék neked...

CSÁTH Gyerekség, nincs senki, aki nálad többet segített volna nekem. Nélküled semmi-vel sem boldogulnék!

OLGA De nem! Épp ezt érzem, hogy *nem is boldogulsz*. És ez az én hibám. Ezt én tudom, ez mindig az asszony hibája. Hogy nem haladsz semmivel. Hogy mindenbe csak belefogsz, aztán meg mintha, nem tudom, mintha elfelejtenéd, hogy voltak valaha. Ott a Hannibál-darab! Két jelenet és egy nagyszabású vázlat – négy év előttről. A Wagner-könyv félbe, sőt negyedébe hagyva. Az operád, egy csomó zseniális minden – csak épp egyik sincs. A múltkor belenéztem a jegyzetkönyvedbe véletlenül, nem akartam, azt hittem, mást nyitok, csak belelapoztam, egy csomó érthetetlen jel és huszonhat, értsd meg, huszonhat bejegyzett terv: cikk, novella, szabadelőadás, mindez azon a néhány oldalon, amit véletlenül...

CSÁTH Ha véletlenül nézett bele a noteszomba, akkor illő volna annyi tapintat, hogy ezt nem közli velem. Különben nem tudom, hogyan kerülhetett a kezébe a noteszom, *véletlenül*, amikor azt a szekreterem fiókjában tartom. Ez mindenesetre különös véletlen.

OLGA Az isten szerelmére, most ne ezen lovagoljon! Én segíteni akarok magának. Bánom is azt a hülye noteszt. Maga szétszóródik. Maga az egyik terve elől menekül...

CSÁTH Nézd, egyszer és mindenkorra megkérlek, hogy ne merj beleszólni abba, hogy mit milyen sorrendben valósítok meg. Mindenről beszélhetünk, látod, én is mindent elmondok neked magamtól, de azt nem tűrhetem, hogy megzavarj. A munkarendembe...

OLGA A midbe? Géza! A milyen rendedbe?!

Csáth felpattan, kirohan a fiúkéből, és durván berántja maga mögött az ajtót. Olga sírva fakad, feje a térdére bukik, majd meglepően hirtelen összeszedi magát, és tűnődve elmosolyodik. Aztán az ablak felé fordul, és elmélyülten a tájat nézi, hogy ne kelljen a belépő Csáthra néznie, aki, tudja jól, mihamar vissza fog kullogni

CSÁTH *(belép a kupéba, kezében konyakosüveg és egy csokor kardvirág. Olga makacsul kinéz az ablakon. Csáth fél térdre ereszkedik, és nyújtaná a csokrot. De Olga még mindig kinéz) Hát ha nem, akkor nem. (Konyakot tölt az egyik kardvirág kelyhébe, feláll, az ablakhoz lép, lehúzza az ablakot) Hát akkor ezt az egészségedre ürítem, Olga! (Kilocsantja a konyakot az ablakon)*

OLGA Ne haragudj, Géza, valahogy nem érzékeltem... Olyan távol voltam önmagamtól is. Milyen drága vagy! És ez a drága konyak! De virágot, virágot honnan szereztél?

CSÁTH Ez hadd maradjon az én titkom.

OLGA Géza, én úgy szeretlek! Most tényleg innék egy kortyot.

Csáth az üveg kupakjába tölt Olgának

Ne, ne, az üvegből adjon, ahogy a férfiak isszák.

Olga szájába dugja Csáth az üveget, Olga fuldokolva nyeli

Jaj, ne, ne, Géza! Elég!

RÉSZEG PARASZT *(bebámul a kupéba)*

„Hosszú vékony a pipaszár,
végigcsorog rajta a nyál,
csorog a nyál, szörcsög a lé,
hogy az isten rakja belé.”

KALAUZ Na kotródjon tovább, tata! Ez női szakasz.

RÉSZEG PARASZT Értem tisztelettel, de a kalauz úrnak nem kezd el mocorogni a férfi-szerszáma? Ennek a hölgynek a bokája is kilátszik. Meg ami még ott lehet. Hujjaj! KALAUZ Tudja a rosseb! Énnekem volt egyszer dolgom egy ilyen fővárosival, mert ezt is budapestinek nézem, hát amit az beszélt közben, meg az extra kívánságai... Én már csak maradok a feleségemnél. Vén durdulya, hasát veri a csöcse, de mit csináljak, mégiscsak övéle a legjobb. Magának meg, tata, magának meg aztán úgysis mindegy.

RÉSZEG PARASZT Rosszul tudja ezt maga, kalauz úr, van egy nő, aki mindhalálig kitart az ember mellett.

KALAUZ Ki volna az?

RÉSZEG PARASZT A Körmös Lina! *(Kézével mutatja)*

OLGA Tibor, ne csinálja! Tibor!

CSÁTH *(felriad Olga szoknyaredői közül)* Tibor?

OLGA *(szerelmesen)* Tibor.

Csáth feláll, leporolja a pantallóját, megigazítja a nyakkendőjét, leül az Olgával szemközti ülésre, szívat vesz elő a táskájából, rágyújt, füstöt pöfékel, majd hirtelen artikulálatlanul felordít

Szalonjelenet

OLGA Ida! Az ezüstöket ide, a pohárszék márványlapjára!

CSÁTH *(kívülről)* Elsülök, Olga! A szalonban fogunk szalonnázni! Megjöttek Krakaue-rék!

OLGA Ereszd be őket!

CSÁTH *(hangja kívülről)* Ne a kerítésen tessék, a kutya harap! Hahahaha! A kutya én vagyok. Fáradjatok be!

Szobabelső, lángoló fagyaltot esznek

MOSKOVITZ ANNA Engem egyáltalán nem érdekel az öröklét, pláne abban a változatban, ahogy a történelmi vallások kínálják. Ebben száz százalékgig egyetértek Engelsszel: az öröklét, ökörlét.

CSÁTH Drága Éva! Vagy bocsásson meg, Vera.

ANNA Anna!

CSÁTH Köszönöm a helyreigazítást, de manapság minden második zsidó nőt Évának, minden harmadikat Verának és minden negyediket Juditnak hívnak.

ANNA De én nem akarok üdvözülni a virágok nélkül. Láttam egy sündisznót, a sündisznók nélkül sem akarok üdvözülni! Egy fűszál sem maradhat a kárhozat állapotában.

CSÁTH Maga, kedves akárki, nemigen tesz különbséget emberek és állatok között.

ANNA A növények között sem! Egy kaktusz van olyan fontos, mint egy tábornok vagy egy egyetemi tanár. Vagy együtt üdvözülnek, vagy sehogy.

CSÁTH Még a kövek is üdvözülni fognak, kezit csókolom.

OLGA *(betámolyog egy pohár abszinttel)* Gézukám, minden rendbe jött!

CSÁTH Mi jött rendbe? Tedd le azt a poharat! Nemigen örvendek, ha a feleségem becsicsent, mint egy orfeumi kurva.

OLGA Géza, kérlek, ne rontsd el a hangulatomat! Különben is szeretném bemutatni a hátam mögött álló hölgyet, állítólag ismered, Kafkáné született Franc Margit.

CSÁTH Ó, ön az?

MARGIT Éddig még csak látásból. Hadd mutassam be a férjem. *(Csenevész, jelentéktelen külsejű, szemüveges, szűrős szemű zsidót lök maga elé)*

KAFKA Bauer Ervin vagyok. Csak fölvettem a feleségem nevét. Bár az sem igazán magyar név. Az ópapáját eredetileg Kafkacseknek hívták. Ezért vette föl szegény atyja ugyancsak a felesége nevét. De a Franc nevet meg szegény nejem utálta.

CSÁTH Örvendek, Kacsek úr! Olga, ne safofj többet! Inkább szórakoztasd az urakat. *(Margithoz)* Asszonyom, leköteleznie!

Olga élesen visszanéz, majd karonfogva el Bauer Ervinnel

MARGIT Tudja, mi jut magáról az eszembe? A lélek és a formák szerzője, Lukács Gyuri, talán ismeri, az a kis szemüveges. Azért emlékeztet magára, mert állítólag annak is van egy felesége, valami orosz, akihez mindennap beállít a szeretője, és megveri őket. De a Gyuri nem akar a rendőrséghez fordulni, mert az nem lenne etikus.

CSÁTH Mit szólna ahhoz, ha a zongora alatt?

MARGIT Maga mindig ilyen rámenős?

CSÁTH Mit tudom én, hogy mindig milyen vagyok. Most ilyen rámenős vagyok, és a zongora alatt finom puha a szőnyeg.

MARGIT Mondja, maga is márki?

CSÁTH Nem értem, mire céloz?

MARGIT Nem ismeri ezt a szakállas viccet? Az a poén, hogy a nő könnyörög, vegye már ki. Én sem bírom a túlságos állóképességet.

CSÁTH Ez a veszély nem fenyeget. Legyünk egyek.

Olga konstatálja a zongora alatt keféző párt, leül a zongorához, és elkezd játszani Schubert Téli utazás című ciklusának első dalát. Egy hölgy lép be, porcelán teáscsészével a kezében, Olga abahagyja a zongorázást

BELÉPŐ NŐ Most kaptam meg kefében Ady Endre legújabb költeményét, Bandi még mindig csodálatos, ezt hallgassátok meg:

„Budapestnek futós utcáin
S falvak csendjén dühök remegnek...
Csend van, mint ha nem is rezzennék
S rohanunk a forradalomba.”

Három férfi különböző beszédhibával

FÉRFI 1 Ez óhiási!

FÉRFI 2 Nagyszzejű!

FÉRFI 3 Kolosszis! Akarom mondani, lasszális!

FORGÁCH ARTÚR *(Olgához lép)* Kezét csókolom! Forgách Artúr ch-val, Artúr h nélkül.

Kedves férjével szeretnék beszélni.

OLGA Géza! Egy úr keres.

CSÁTH *(a zongora alól)* Órült vagy pumpoló?

FORGÁCH (*lehajol a zongora alá*) Bocsánat, Forgách vagyok, ch, Artúr h nélkül.

CSÁTH Mit akar, maga turha?

FORGÁCH Bocsánat, de ez a hangnem, ilyen helyzetben...

CSÁTH Milyen helyzetben?

FORGÁCH Ez most nem a megfelelő időpont.

CSÁTH Hát akkor? Ok ön vagy okozat?

FORGÁCH Tudatni szeretném önnel...

CSÁTH (*alsónadrágban a zongora alól*) Ebben a lakásban nem lehet sem tudatni, sem szeretni.

FÉRFI 5 (*cvikkeres, tripperes, ki egy lóarcú hölgyet simogat*) Temperamentum van ebben a Gézában. A metafizikai vénája csekély, de minden idegrostjával él.

LÓARCÚ NŐ Unatkozom! Ez az a bizonyos nagy összejövétel?

FÉRFI 5 Unatkozol? Hát azt mondom neked, hogy csókold meg a lábtörlőt, ha ide belépsz, mert ezeknek a lába pora többet ér, mint te. Tudod, kik vannak itt?

LÓARCÚ NŐ Van szemem! Egy ribanc a klavír alatt.

FÉRFI 5 Ach, Das wohltemperierte Klavier, Bach az példátlan, a minimum géniusza!

LÓARCÚ NŐ Szeretlek! Amikor a zenéről beszélsz.

FÉRFI 5 Én meg szeretem, ahogy a fűzöd csikorog!

CSÁTH (*kinyúl a zongora alól, megfogja a nő lábát*) Majd otthon, s egyre kérlek, a zenéről kussoljatok.

TÉTOVA HÖLGY (*kezében egy kővel*) Bocsánat, itt fognak a kövek üdvözülni?

CSÁTH Itt legföljebb maga fog vizelni.

TÉTOVA HÖLGY Azt mondták, hogy maga a csodadoktor, és a jövőbe lát.

CSÁTH (*gombolja a sliccét*) A jövőbe, hölgyem, oda látok. Leginkább azt látom, kész csoda, hogy még doktor vagyok.

Szobalány kopogtat a nyitott ajtón

Mit akar?

SZOBALÁNY Gróf Királyi Mihály érkezett.

CSÁTH Károlyi, maga barom! Bocsánat, ha ezzel levezekelhetem. (*Megcsókolja a cselédlány lábát*) Ne haragudj, Ida! Engedjük be a gróf urat.

Károlyi Kosztolányi társaságában belép a zeneterembe

KOSZTOLÁNYI Józsikám, elhoztam neked az elnök urat.

KÁROLYI Tulajdonképpen még nem vagyok kinevezve.

CSÁTH Kinevezés, smínevezés, vagy ahogy Renan mondja: a társadalom naponta megismételt népszavazás. Bár hogy hogy képzelte azt a társadalmat, amelyben naponta szavaznak, ez a titkok titka számunkra. Fáradjon beljebb, gróf úr. Ott találja az összes prominens szörnyeteget, az úgynevezett leendő Magyarországot. Egy légynek sem tudnának ártani, de egymásnak annál többet.

KOSZTOLÁNYI Sikerült szereznem Bécsből harminc kapszulát abból a reuma elleni szerből.

CSÁTH (*végleg kikászálódik a zongora alól*) Bocsásson meg, gróf úr! Most jutott el a tudatomig, hogy be sem mutatkoztam, doktor Brenner József, íróként inkább Csáth Géza néven emlegetnek, ha emleget valaki.

KÁROLYI Szervusz. Láttam a Janikát.

BELÉPŐ NŐ Mihály, te itt?

Csáth tanácstalannul húzgálja a bajuszát

KÁROLYI Géza, kérlek, nincs itt egy szoba, ahol beszélhetünk?

BELÉPŐ NŐ (*Károlyi és Csáth távozása után kinyitja az ablakot, és az éjszakába szavalja nemzeti színházi gesztusokkal az elkezdett Ady-verset*)

„Szüzek voltunk a forradalomnak

Magas, piros, hős nász ágyán,

De eljött végre a pusztába

Isten szent küldöttje, a Sátán.”

(*Összecsuklik*)

CSÁTH (*bejön, nézi a nőt, letérdel mellé, csuklóján ellenőrzi az érverését*) Ez még elvan egy darabig.

BELÉPŐ NŐ (*hirtelen föléled*) Józsi, még mindig szeretsz?

CSÁTH Azt hiszem, nem volt kegyedhez szerencsém.

BELÉPŐ NŐ Ne dumálj annyit! Szeress! (*Magára húzza*)

CSÁTH Itt és most? Hic et nunc?

BELÉPŐ NŐ Te mondod ezt, te szemétláda?

CSÁTH Nem, én épp azt mondom, hogy nem.

BELÉPŐ NŐ (*alul simogatja Csáthot*) Te szemétládikó, te szemétszelence! Próbáld azt mondani, hogy nem. Te kis te!

OLGA (*bejön*) Ha lenne olyan kedves és néha törődne a vendégeivel!

CSÁTH Nem látod? Épp azt teszem!

OLGA Igen, ez az alaptermészeted. Mindig igyekvő voltál. (*Földhöz vágja a kezében lévő bőlés tálat*) Vigyázzon, hölgyem, bár lehet, hogy maga borotválja. Géza mindig begyömöszöli a fanszörzetet. Ez nagyon hangulatrontó tud lenni. Érezzék jól magukat. (*El*)

A bőlé lassan szétfolyik

CSÁTH (*mintha álmából ébredne*) Hány milligramm volt, Olga?

BELÉPŐ NŐ Kihez beszélsz?

CSÁTH Aha! Te nem a feleségem vagy. Bemész a szobába, a jobb oldali felső fiókban találsz egy ampullát meg egy fecskendő, azt gyorsan hozd ide.

SZOLGA (*végyszóra belép*) Megint migrénje van a főhadnagy úrnak? Maga tudja! Én már sok hullát maceráltam. Ezzel a szívvel nem soká fog elszakatolni.

CSÁTH Mennyit akar? Itt ez a tízkoronás. De most tűnjön el. Szublimáljon, mint a kámför. Mert amit a szívemről mondott, az jó megfigyelőképességre vall. És felteszem, hogy a jövő héten is meg akarja kapni a tűpénzét.

Szalonhoz

Léna, Ervin, Csáth, Lukács

LÉNA Tegnap kikapartak, aztán hazamentem, és a maradékot a vécén húztam le.

CSÁTH Ki volt az a fakezű sintér?

LÉNA *(sírni kezd)* És azt mondta, akkor jajgatott volna, érti, Géza, hogy akkor... Én nem akarok többet férfit látni. Mondják, maguk szégyenlik? De mit szégyellnek, hogy velünk? És miért csak utólag? Hát mi vagyok én? Büdös? Tetves?

LUKÁCS Léna, a te tisztaságodhoz nem férhet kétség. Ne gyötrődj, te megközelíthetetlen vagy.

LÉNA Ez egy hülyeség, lehet, hogy megközelíthetetlen vagyok, de megközelítenek. Herbert az előbb akart magáévá tenni, amikor a toalettről jöttem vissza. Érted?, az előszobában! A barátod, és elővette!

LUKÁCS Hm? Azt mondd, hogy elővette. Ez kétségbeejtő. Mondd, Léna, tényleg elővette?

LÉNA Miért, azt hiszed, hogy álmodtam? Ha álmodni akarnék, az biztos, hogy nem az övéről.

LUKÁCS Ez iszonyú. Formaérzék ilyen kihagyása. Ezt soha nem gondoltam volna Herbert-ről. Tudod, nem az empirikus része zavar...

LÉNA Nem az zavar?! Hát akkor vedd tudomásul, hogy engem a Herbert barátodból éppen az empirikus része zavar. Engem sajnos kizárólag ez a része érdekel a férfiaknak. *(Üvöltve)* És szarok az etikádra!

ERVIN *(mintegy kétméteres, elvadult, szőke, részeg)* Léna, megmondtam neked, hogy fogytán a türelmem, ma dűlőre kell vinnünk a dolgot.

LÉNA És hogyan gondolod?

ERVIN *(elővesz a zsebéből egy disznóölő kést)* Így!

LUKÁCS *(Lénát védelmezve Ervin elé áll)* Ezzel még nem válaszolt, ez nem gondolat, ez pusztán egy kés.

ERVIN Most megfojtsalak, professzorkám, vagy kettéhasítsalak?

LUKÁCS Ahogy gondolja, kérem.

LÉNA *(közéjük ugrik, Ervinhez)* Takarodj ki, te állat! *(Taszigálja ki Ervint, aki meglepően engedelmes)*

ERVIN *(már az ajtóban)* Léna, nem volna... *(Lukácshoz)* Adj, légy szíves, egy húszast.

Lukács a pénztárcájából elővesz egy ötvenmárkást, átadja Lénának

Egy húszast mondtam.

LUKÁCS Jól hallottam, de ha egy húszast kért, akkor bizonyára többre van szüksége. A legnagyobb etikai vétség volna, ha visszaélnénk egy ember kiszolgáltatott helyzetével.

Ervin nyúl a bankjegy után

LÉNA *(visszarántja a pénzt)* Ígérd meg, hogy jó leszel, de nem, ne is ígérd meg. Hiszen azt tudom, hogy most körbejárnod a házat békaügetésben, mert nincs egy filléred sem. Egyszerűen arra kérlek, hogy minimum egy hétig ne kerülj a szemem elé. *(Lassan megy a kihátráló Ervin felé)* Az a Gyuri magánügye, hogy költi rád a pénzét, miközben te megalázod, neki van pénze, hála a papa bankjának, de énnekem csak erkölcsi tőkém van, és az is már nagyon fogytán. *(Már az ajtóban vannak, Ervin megint nyúl a pénz után, Léna visszarántja a pénzt)* Pitizz!

ERVIN *(falatkérő kutya mozdulatával nyúl a pénz után, Léna végre odadobja neki)* Szeretlek.

B. blokk

Reggeli. „Őszi hangulat”. Reggelizőasztalnál ülnek, Olga szőlőt eszik, Géza mézet ken a vajás zsemlére

CSÁTH (*Olgához*) Egy embert irigyeltem életemben.

OLGA Dezsőt?

CSÁTH Dezsőt? Dehogy, ő művészebb nálam, de ő sem a maximum.

OLGA Hát akkor kit? Moravcsikot nyilván nem, ő ugyan a főnököd, de hát előbb-utóbb a helyére lépsz.

CSÁTH Á, a klinika az a munkám. El kell végeznem, de ha jól elvégeztem, túl is vagyok rajta.

OLGA Hát akkor? Puccini? Tudom, hogy titokban mindig operát akartál írni.

CSÁTH Akarni akartam, de tisztában vagyok a korlátaimmal.

OLGA A Ferenczy Sanyit?

CSÁTH Azért, mert őt tartják a pesti Freudnak? Nevetséges! Én a pesti Csáth Géza akarok lenni.

OLGA Hát akkor kit, Bartókot?

CSÁTH Bartókot? Bartókot szeretem. A lángészt nem szoktam irigyelni. Sohasem találok ki. Még medikuskoromban volt egy epilepsziás a klinikán, ellopott egy konyhakést, nagy cirkusz lett a dologból, felelősségre vonták a konyhaügyeletes ápolót. De nem ezért érdekes, hanem az, hogy hatvannégy, értsd meg, hatvannégy szúrással ölte meg magát, a bemeneti helyek csaknem egymás mellett voltak, úgy dolgozott magán, mint egy varrógép.

OLGA Hatvannégy? Ez fantasztikus! Lehetséges ez?

CSÁTH Lehetséges, hiszen megtörtént.

OLGA De miért hatvannégy?

CSÁTH Mert hatvanötödikre szegyből a saját gerincébe döfött. És ott megakadt a kés, már nyilván nem volt ereje a kést kihúzni.

OLGA (*sírva fakadt*) Mondd, te direkt traktálsz ezekkel a szörnyűségekkel? De mit mondasz, hogy azt irigyled? Mit irigyelsz rajta?

CSÁTH Ha nem érted, akkor úgyis hiába magyarázom. (*Csáth jóízűt harap a mézes zsemleléből*) A mellkasára kellett lépni, hogy ki lehessen húzni a kést a hátgerincéből. Olga, van még egy kis tea? És ennék még egy zsemlet, csak szeld ketté, ehhez olyan ügyetlen vagyok.

Olga kitölt egy csésze teát, zsemlet szel, megvajazza, mézet ken rá, Géza eszik, Olga szerelmesen néz rá

B. blokk

Csáthék budapesti lakása: jelenlévők: Csáth, Olga. Olga hangja kívülről

OLGA Te ezt sohasem fogod megérteni, te a hiper-szuper eszeddel hülye vagy ehhez.

CSÁTH Gyanús csörömpölést hallok, egyébként őszintén csodálkoznék, ha olyan dologgal találkozna az életben, amihez hülye vagyok, vagyis amit intellektuálisan ne lennék képes...

Iszonyú zaj hallatszik, mintha egy konyhaszekerényt döntöttek volna a földre, és tényleg

OLGA Jaj, a mellem!

CSÁTH (*kirohan*) Olga, Olga!

OLGA (*kibújik a romok közül*) Maga olyan érzéketlen, Géza! Magát hívhatja az ember, Géza...

CSÁTH De Olga! Arany farkincám! Olga!

OLGA Huszonnyolcan keresték magát, én senkinek semmit nem tudtam mondani, mert maga se üzenetet nem hagy, se nem küld. Nézze, Géza...

CSÁTH Ezt ne, ezt ne! Ezt ne halljam többé! Hogy „nézze, Géza”! Maga vagy a feleségem, vagy nem. Bocsánat... (*Eltűnik a klozetben. Csáth a klozetben*) Juhuj, de nehéz napom lesz ma. A házasság nagy erkölcsi terheket ró ránk. De hova lennének nő nélkül? Jaj, csak ki ne hányjam a belemet!

OLGA (*kívülről*) Szükséged van valamire?

CSÁTH (*böfög, hörög*) Hogyne! Egy másik világegyetemre szeretnék beiratkozni. Tényleg, Olga, te melyik kezeddzel szoktad kitörölni?

OLGA Géza, te meghülyültél. Ballal.

CSÁTH Ballal! Ballal! Én papírral. Olga, te angyali vagy, isteni merészséggel furkálod a segged, a kis- vagy a gyűrűs, netán a hüvelykujjaddal. Adjál már valami újságpapírt! De valami szegényesebb baloldali lapot, azokat össze lehet gyűrni puhára. A kormányajtó famentesebb, teljességgel használhatatlan egészségügyi és emberbaráti célokra. Sajtót nekünk!

OLGA Meddig csinálod ezt? Hát soha nem lesz egy kis nyugalmunk?

CSÁTH Ne haragudj, én mindig egészen másan gondolkozom, mint amivel te vagy elfoglalva. Próbálok valami... Ezek között a csikarások, keléskólikák... És mit érek el azzal, ha fölragdom egy gyerek lábán az üszkös sebet, és így alkalmas katonát csinállok belőle, vagy életben tartok egy öregasszonyt, aki a csípőjén keresztül szarik katótereren. Ez tudomány, ezért egy normális világban főbelövés járna, nem diploma.

OLGA Mindenki mondta, milyen jó orvos voltál.

CSÁTH Akik nem voltak a betegeim. Mit mondtál? Hogy jó orvos voltál? Azt mondtad, voltál?

OLGA Nem úgy értettem.

CSÁTH Hát hogy értetted?

OLGA Nem úgy.

CSÁTH Tehát, hogy értetted?

OLGA De hát én csak azt mondtam...

CSÁTH Csak mit?... Csak azt, hogy dögöljek meg?

OLGA Ne kínozz, olyan fáradt vagyok.

CSÁTH Egy: mitől vagy olyan fáradt? Kettő: miért ne kínozzalak? A feleségem vagy, nem?

OLGA (*miközben Csáth kiment a fürdőszobába*) Géza! Géza! Nézd, mit kaptam? Nézd, milyen gyönyörű?

Csáth nem jön, Olga leheveredik a kanapéra, csábosan

Géza, tényleg nem érdekel, hogy mit kaptam? (*Olga felhúzza magán a szoknyáját, csípőig*) Géza, Géza!

Csáth feltűnik az ajtónyílás mögött, rosszkedvűen, combjában egy injekciós tűvel, és visszahúzza az ajtót

Kaptam egy aranykollit. *(Üvöltve)* És mit gondolsz, kitől? És miért? *(Olga odavágja magát a kanapéhoz, és sír)*
CSÁTH *(belép a fürdőszobából, illatosan, brokát fürdőköntösben)* Olga!

Csend

Olga! Tudod, ki van itt, Olga?

Csend

Ne hülyéskedj, Olga! Te tényleg nem tudod, ki van itt?

Csend

Olga, gondolkozzál már, ki jön ma, Olga! Olga! Tényleg nem tudod, ki jön ma?
Gondolkozz. Ki jön ma, Olga?
OLGA *(nyőszörög álmában)* Nem tudom.
CSÁTH Én jöttem volna, Olga!
OLGA Ki?
CSÁTH Én.
OLGA Te?
CSÁTH Én.
OLGA Hagyj aludni, akárki vagy. *(Elalszik)*
CSÁTH No, ez ledöglött! De mi lesz velem? Kicsit fárasztó lenne.

Szín: Csáth szobája. A szobalány háttal. Egy fiókban matat, vagy törölget. Csáth belép, a szobalány ijedten abba hagyja azt, amit éppen csinált

CSÁTH Hát te? Hogy kerülsz ide?
SZOBALÁNY Én csak... A nagyságos asszony mondta...
CSÁTH Mi van a nagyságos asszonnyal? Hol a nagyságos asszony?
SZOBALÁNY Nem mondta...
CSÁTH Hát akkor mit mondott? Hogy is hívnak téged? Mióta vagy te nálunk?
SZOBALÁNY De a nagyságos asszony igazán nem mondta, hogy...
CSÁTH Azt kérdeztem, hogy hogy hívnak! Te vagy az új lány? Gyere ide. És ne bőgj.
SZOBALÁNY Én nem bőgök. Én csak...
CSÁTH Én csak, én csak, én csak. Ne éncsakozzál itt nekem! Nincs neked egy nővéred Szovátán? Vagy húgod, mit tudom én... Mondtam, hogy gyere közelebb! Nem?!
SZOBALÁNY Most nem vagyok közel? Zsófinak hívnak. Engem...
CSÁTH Zsófinak hívnak. És angyalian, édesen, ennivalóan hülye vagy. Mondták már neked, hogy milyen hülye vagy?
SZOBALÁNY Igen.
CSÁTH Nem úgy! Hanem hogy milyen izgatóan hülye libaszemeid vannak. És hozzá az abdominális tájék. És ez a nagyra hivatott ülep.

Energikus kopogtatás, majd rögtön nyílik az ajtó. Szlukics karnagy árad be, már a nyitott ajtóban kezdi

SZLUKICS Drága barátom, Maestro, igen, hadd nevezzelek így, Maestro! A nyitányod egyszerűen fenomenális, fantasztikus, sőt fulmináns, ha szabad így kifejeznem magam. A társulat valósággal egzaltálva van, az egyetlen probléma, na nem a nyitánnyal, hanem egy akcidentális körülménnyel, egy kicsi, de kruciális probléma, hogy a szegény, de jó Milutin megbetegedett, reggel még teljesen jól volt, ebéd utánra azonban, egyszerűen olyan heves hasmenés tört rá, hogy a próbát percenként, senki sem érti, mi történhetett, úgy kellett hazafuvarozni, nehezen is vállalta a fiákeres az említett körülmények miatt, egy vízhatlan ponyvába takarták, mármost ilyenképpen a hárfaszóló, ami egy különös couleurt képviselt, éppen a szokatlan gracilis hangzás miatt az egyébként kifejezetten monumentális textúrában, szóval kéne valamit gyorsan helyett, mert ha egyszerűen más hangszerre írjuk át, akkor elvész a különleges *teinte*, szóval valami újat kellene, valamit, ami...

CSÁTH Egy pillanat, kedves Paja. Én most meglehetősen indiszponált vagyok. Ugyanis sürgősen kértek tőlem egy kis esszét a Rundschauba a Rosenkavallierről. Ezen akarok dolgozni, és nem találok a zongorakivonatot. Éppen Olgát kerestem, hogy talán ő rakta el valahová...

SZLUKICS Nejed őnagyságát. Épp az imént láttam...

CSÁTH Olgát, hol?

SZLUKICS A pályaudvaron.

CSÁTH A pályaudvaron? De mit kerest ott?

SZLUKICS Azt nem tudom, kérlek, én épp csak köszöntöttem, én rohantam hozzád, éppen csak láttam, hogy Olga asszony...

CSÁTH De... poggyászokkal volt? Útnak öltözve?

SZLUKICS Nem, ahogy most kérded, nem. Definitíve nem. Csak állt ott, és sétált fel-alá.

CSÁTH Hogyan? Állt és...

SZLUKICS Már úgy értem, tudod, ahogy az ember így hirtelen, szóval nem tudom, hogy állt vagy járkált... de miért, valami...

CSÁTH Nem, semmi, nem érdekes. *(A szobalányhoz)* Te mit állsz itt ilyen hülyén?! És más-kor ne takaríts az én engedélyem nélkül! Ezért nem találni semmit, mert mindenki itt rakogat. Na nézzük azt az overtürt!

SZLUKICS Kérlek, ha szabad valamit ajánlanom, ami korántsem konzseniális a te eredeti hárfa-elgondolásoddal, de az idő rövidege miatt, minél egyszerűbb megoldás, annál jobb, itt van ez a téma, amit a fagott hoz... *(Zongorához ül, játssza)* ...mi volna, ha ezt áttennénk...

CSÁTH Nem, az lehetetlen. Az csak fagotton. Az arra van írva. Viszont van egy lehetőség, lehet, hogy erőltetett... *(Csáth is odahúz egy széket a zongorához, játszik)* ...vannak ezek a fürtakkordok a második tétel elején...

Igen diszkrét, de kitartó kopogás

Tessék.

PINKERTON A legmélyebb tiszteletem, doktor úr. Remélem, percnyire pontos voltam. A mi szakmánkban... *(Észreveszi Szlukicsot)* ...a doktor úr szakmájában meg az én szakmámban, magunkfajta emberek között, úgyszólván alapvető a pontosság.

CSÁTH Valóban a pontosság...

SZLUKICS A királyok udvariassága.

CSÁTH Ne haragudj, kedves Paja. Az úrral... mostanra vagyok megbeszélve, és hát nem rabolhatom az idejét e miatt a nem várt incidens miatt, ami kizárólag csak miránk tartozik. A nyitány miatt pedig ne főjön a fejed, az éjszaka még majd kitalálok valamit. Most, ha megengeded...

Szluikics el

Hallgatom.

PINKERTON Megbízása értelmében, gondos stratégiai mérlegelés után hat emberemet...

CSÁTH Hat?

PINKERTON Hat emberemet ráállítottam a követendő személyre. Követendő személyen a megbízó által követésre kijelölt személy, jelen esetben az ön nb. neje értendő. A ráállítás annyit tesz...

CSÁTH Kérem, a tárgyra, ha lehet. Ami a szavak jelentését illeti, ebben magam is meglehetősen vagyok.

PINKERTON Nos akkor jöjjenek a nyers tények. A követendő személy, dr. Csáth Gézáné, Szabadka, Kraljevo utca 17. szám alatti lakost illetően 46 ténybeli esemény megtörténtét rögzítettük. Nevezett személy...

CSÁTH Hol, mikor, mit csinált. És kivel? Érti? Kivel!!!

Belép Olga

OLGA Miért kiabál, Géza? A kertben napoztam. Azt hittem, valami baj van. És ez az úr? Olyan ismerős nekem.

PINKERTON Alig hiszem, nagyságos asszonyom. Én ugyanis most érkeztem Párizsból, ahol évekig tartózkodtam. Varannay, engedelmevel, a kedves férje barátja a múltból.

OLGA Örülök.

CSÁTH Ne fárassza magát. Az úr egy hitelezőm, akinek most esedékes a váltója. És most kérlek, hagyj magunkra, fiam, és ne gyötörj állandóan a hisztériáddal. A saját szobámban talán olyan hangerővel beszélek, amilyennel akarok.

Olga elindul kifelé

Ne érts félre, kicsikém. Szörnyű, hogy mindig olyan helyzetbe hozol, hogy nem szerezhetlek úgy, ahogy szeretnék. Te tudod igazán, hogy milyen sokszor vagy bennünk marad, vagy mellémegy. *(Szégyellősen elneveti magát)* Nem akartam közönséges lenni. *(Kuncog)* Bár ami azt illeti, a te fantáziád se a Sacré-Coeurból jött. Most hagyj magunkra, fiam. Végeznem kell ezzel a barommal.

Olga kimegy

PINKERTON Mért tette ezt, uram? Én gondosan felépített módszeremmel...

CSÁTH *(egy mozdulattal elhallgattatja)* Hogy is van ez? Ön nagyon ismerős volt a feleségemnek. Mire magyarázza ezt?

PINKERTON Ön meglehetősen megzavarta a kártyáimat ezzel a rögtönzésével, de talán még jóvá tudom tenni a dolgot.

CSÁTH Hogyan gondolja? Maga ezek után nem mutatkozhat nappal az utcán anélkül, hogy szemet ne szűrjön a feleségemnek.

PINKERTON Kérem, ez a legkevésbé sem probléma. Magam ugyanis sohasem veszek részt személyesen a figyelésben. Hogy is tehetném?

CSÁTH (*idegesen fel-alá járkal*) Rendben van, kedves barátom. Felejsük el. De most már szíveskedjék a tényekre térni, mert időm rövidre szabott. (*Fiókjában turkál*)

PINKERTON Kronologice óhajtja, vagy a legfontosabbakkal kezdjem?

CSÁTH (*ampullát reszel, cseréli a fűrész*) Tetszése szerint, de kezdje végre.

PINKERTON Akkor talán előbbre veszem a terhelőnek tetsző adatokat. Figyel?

CSÁTH (*injekciós tűt keres*) Ha volna mire.

PINKERTON Nos, hogy is mondjam... A kedves felesége Meinl csemegeüzletében, értelmezésem szerint, kétségkívül jeleket váltott egy magas, szőke, ritkás bajszerű fiatalemberrel.

CSÁTH (*még mindig tűt keres*) Mi történt tulajdonképpen? (*Tűt illeszt a fecskendőbe*)

PINKERTON A nagyságos asszony egy doboz szultánkenyeret kért, mire az említett fiatalember odanyomult a segédhez, és ugyancsak szultánkenyeret kért, és pedig ugyanabból a fajtából. Eközben tekintetük találkozott, s könyökükkel súrolni látszottak egymást.

CSÁTH (*felszívja az injekciót. Felfelé tartott injekciós tűvel fel-alá sétál a szobában*) Hogy nézett ki pontosabban az a fiatalember?

PINKERTON Talpallós barna pantallót viselt, sárga cipőt s rövid zöld vadászkabátot.

CSÁTH Gyűrűje?

PINKERTON Ezüst vagy alpakka, rubin vagy rubinutánzatú halálfejjel.

CSÁTH Na, ez nem érdekes. Tudja, ki ez az úr?

PINKERTON Még nem sikerült azonosítanunk.

CSÁTH Ha megengedi, kedves mester, tudja, nekem cukorbajom van. Azt hiszem, férfiak között megengedhető az ilyesmi. (*Letolja a nadrágját*) Egy pillanat az egész. Folytassa. Különbösen az említett szőke bajsos egy a szomszédban lakó gyógyszerészettan-hallgató. Ha ezzel hozzásegítek a nyomozáshoz. (*Kihúzza az injekciós tűt a combjából*) Szemernyi csöndet kérek.

Hosszú szünet

(*Földre dobja az injekciós tűt, felsóhajt*) Így. Most jó. (*Fölvölt*) Mi a büdös úristenért fizetek én magának 200 koronát hetenként? Na meséljen még, meséljen!

PINKERTON Második legfontosabb...

CSÁTH De nem itt! Kifelé!

Pinkerton hátrál az ajtó felé. Ajtó kinyílik. Parasztember lép be

PARASZT Engedelmével...

CSÁTH Ki maga?

PARASZT Doktor úr tartotta a kusunokámat keresztvíz alá. Hívtuk a keresztelői lakomára, de nem tetszett tudni eljönni tanár úrnak, hát ezért gondoltam, hozok egy kis kostolót...

CSÁTH (*Pinkertonhoz*) Látja, ilyen a magyar paraszt, a bácskai rög embere. Ha valaki, ez fogja megváltani a magyar földet. Mi idegesek vagyunk, orrunk ide-oda szimatol, fülünk kajla, de ezek izzadnak, házasodnak, szülnek, temetnek. Kedves bátyám, isten áldjon.

Paraszt kimegy

PINKERTON Nem is tudtam, ön cukorbajos?

CSÁTH Micsoda? Mit beszél? (*Felveszi a fecskendőt a földről. Kihúzza a tüt, a szemétkosárba dobja. Keresi az eldobott ampullát. Elmerül ebben. Pinkertonhoz*) Nem látta?

PINKERTON Kit?

CSÁTH Nem kit, hanem mit?

PINKERTON Mit?

CSÁTH Mi az, hogy mit? Hogy kit látott kivel? Lopom én a pénzem? Félórája rabolja az időmet. Egyetlen használható információt nem adott. Nézze, tisztelt uram. Ha volt férj, aki tisztában van a feleségével, akkor én vagyok az. Nekem nem tétova sejtésekre és homályos elméletekre van szükségem, hanem a kézzelfogható bizonyosságra. Mint férfi a férfinak mondom. Tudatában vagyok annak, hogy a feleségem csal. Pusztán azzal nem vagyok tisztában, hogy hol, mikor és kivel. Az ostoba flörtjei nem érdekelnek. Egyetlen dolog nyugtat meg, érti, egyetlen dolog, ha ön *in flagranti*, és akkor én vadászpuskával, azzal a dupla csövű Winchesterrel, amit érettségire kaptam, lövöm szét...

Ajtó nyílik

OLGA Géza, kérem, öt perc, és a vendégek érkeznek.

CSÁTH De hát nem szerdára volt megbeszélve.

OLGA Csütörtök van.

CSÁTH Hát akkor, kedves Weiss úr, egyelőre ezt a 200 korona törlesztést, s mihelyt a Leszámítoló Bank átutalja a további összeget, nyugvópontra helyezem ügyünket. S addig is nagyon köszönöm szíves türelmét.

PINKERTON Volt szerencsém, nagyságos asszonyom. (*El*)

OLGA Mibe keveredtél megint?

CSÁTH Nem várt ko incidenciák. De te ne aggódj. Eddig is egyedül vállaltam az örvényben forgó hajó kormányzását. Csak azt kértem, hogy bízzál bennem. Mindig megoldok mindent, de ennek az a feltétele, hogy te ne kutakodj utánam. És ne kérdezd, hogy hogyan csinálom. Mert akkor úgy járok, mint a pallér a templomtorony tetején, aki nem is gondol arra, hogy hol van, de ha rászólnak, lezuhan.

II. jelenet

Géza = ápolít

[Innen áthúzza]

ÁPOLÓNÓ Keresik az orvos urat.

ALORVOS Ki keres? Megmondtam, hogy itt vagyok.

ÁPOLÓNÓ Nem tudom pontosan, mi van, két nővér összeveszett azon, hogy melyikük felejtette benne a dréncsővet Gyula bácsiban. Az Erzsi az Ibolyára fogja, az Ibolya meg az Erzsire.

ALORVOS Bocskáss meg, kolléga.

CSÁTH Természetesen. Jöjjenek veled?

ALORVOS Azt hiszem, egyszerűbb, ha magam intézem el. Tudod, hogy van, ez nem semleges terep.

Alorvos el, Csáth bámulja az ápolónőt, aki lassan elkezd kigombolni a blúzát

CSÁTH Szép a cicid, de én már nem vagyok valami nagy férfi, mondhatni kétszer kell bemennem a kapun, míg egyszer észrevesznek.

ÁPOLÓNÓ Az nem számít. Maga ilyen pszichi vagy ilyen átriai doktor, ahogy hallom, hát akkor tudnia kell.

CSÁTH Nem tudok én semmit. Mondd meg nekem, hogy mit akar egy nő.

ÁPOLÓNÓ Elmenni innen. Ebből a koszból, ezek közül az orvoskák közül, akik úgy fogják meg a fenekemet... *(Sírva fakad)* Te is hagyjál békén!

CSÁTH Az isten szerelmére! *(Fel-alá jár a síró nő mellett, majd kínjában söpörni kezd)*

ÁPOLÓNÓ Tanár úr, jelenthetek én valamit a maga életében, vagy csak egy múltó pillanat vagyok?

[Eddig áthúzva]

CSÁTH *(leveszi a nadrágját)* Elég kegyetlen magától, hogy a legérzékenyebb pontomon, az időérzékenyen érint. Meg kell mondanom, hogy nem tudom.

Sötétség, majd kivilágosodik. Csáth fogat most, köpködi a slájmot, az ápolónő nyögve és negédesen fúzi be a fűzőjét, a fűzőbefűzésnek vége: Csáth a talpát a nő hátának feszítve maga felé húzza a fűzősinórt. Elesnek

ÁPOLÓNÓ Ne hülyéskedj, Géza!

CSÁTH Végre!

ÁPOLÓNÓ Végre mi?

CSÁTH Végre emberi hangon beszélsz. *(Egy finom mozdulattal sebész késsel végigvágja a fűző pántjait, Csáth ráfekszik a nőre, húzza le róla a bugyit)*

[Innen áthúzva]

ÁPOLÓNÓ Ne, Géza, ne! Magának elment az esze.

Csáth visszaül a helyére, ápolónő rendbe szedi magát

ALORVOS Kérlek, ha tudnál segíteni. Kínos, hiszen te végül is ápoló vagy, de most hoztak méhen kívüli terhességgel egy fiatalasszonyt, és rólad azt beszélnek, hogy arany kezded van.

CSÁTH Kezdetben valóban vonzott a sebészet.

ALORVOS Számíthatok rád?

CSÁTH Nem. Több okból sem.

ALORVOS De hát hogy vagy képes? Hippokratészi eskü...

CSÁTH Ez egy másik kérdés, hogy én mire vagyok képes, és mire nem. Nem akarok segíteni.

ALORVOS De miért nem?

CSÁTH Hát ez nagy kérdés.

ALORVOS Értsd meg, a szerencsétlen asszony életveszélyes állapotban van!

CSÁTH És?

ALORVOS (*arcul üti Csáthot*) Szégyelld magad!

CSÁTH Te, brúder, most valahogy nem tudom szégyelleni magam, tudom, hogy szégyelleni kéne magam, de ha csiklandozom magam, akkor sem megy. Köpj szembe, én úgy látszik szégyentelen vagyok.

Diktálás Mayának

GIZELLA (*kopog*) Géza!

CSÁTH Giza! Herein! Hadd mutassalak be Mihály grófnak! Az ő kezében van a magyar jövő.

KÁROLYI (*a hamutartóba tesz egy hatalmas szivart*) Csókolom a kezét, nagyságos asszonyom.

GIZELLA Megint üzenetek.

KÁROLYI Bocsáss meg, ha valami konspiratív...

CSÁTH Előtted nincs titkunk.

KÁROLYI Már megbocsáss, de ez számárság, mindenkinek vannak titkai, és ha szabad egy tanácsot adnom mint idősebbnek, én mindig is otrombaságnak vagy felelőtlenségnek tartottam azt, ha valaki kiönti a szívét, mint egy szemétvödöröt.

GIZELLA Mélységesen igaza van, gróf úr! A beszéd néha csak annyi, mintha a fülébe okádnánk valakinek. Valóban, arra kérem, gróf úr, fáradjon át a szomszédos helyiségbe. Néhány másodperc múlva folytathatják.

KÁROLYI Asszonyom, türelmes leszek. (*El*)

GIZELLA A pillanat nem tűr haladékot.

CSÁTH Hogy a pillanat mit csinál, azt nem tudom, de hogy én mit csinállok, azt igen.

Tudod, ki volt, akít most kizavartál, mint egy koszos macskát?

GIZELLA Tudom hát, Károlyi, a gróf, aki egyre-egyre radikálisabb.

CSÁTH Az üzenet?

GIZELLA Ez az, amit én nem értek. Így szól: Tibor és Béla, együtt nem megy. A kripli, esetleg számba jöhet.

CSÁTH A végét értem, az Ottó, hát ő is legföljebb a te szádba jöhet.

Károlyi kopogtat

Tessék!

KÁROLYI Gézám! Állítólag minden hatalom a dolgozó népé! Én automobilomba ülök, és a nemzetközi fórumokon képviselem közös ügyünket. (*El*)

CSÁTH Én meg a lábalközi fórumon állok helyt.

GIZELLA És az üze... üze... mit üzenünk vissza?

CSÁTH Ezt!

GIZELLA Jaj, ne csináld!

Görög-tűz, egy összekötözött lábú csirke vergődik a színpadon, bejön Olga

OLGA Pi-pi-pi-pipipi... *(Kést vesz elő a háta mögül, elkapja a csirkét, megfogja a nyakát, szétválasztja a pihéket, a csirke nyakára teszi a kést, a nyiszálás ritmusára)* Szüzek voltunk? *(Húz egyet a késsel)* A forradalmak? Magas? *(Megint húz a késsel)* Piros? Hős? *(A csirke utolsó rándul Olga kezében)* Nászi ágyán. *(Olga szájával ráborul a csirke véres nyakára. Feláll, letörli a szájáról a vért és a tollpihéket, még mindig a kezében van a csirke. Bámulja egy hosszú pillanatig, aztán a földre ejti)* Hát te aztán tényleg semmiről sem tehetsz. A körülmények hozták így.

Rettenetes autómotor-pufogás, mintha kézigránátok robbannának

KÁROLYI *(bórsapkában, autós szemüvegben)* Bocsánat az újfenti zavarásért. Itt hagytam a megbízólevelem.

CSÁTH Mihály, kérlek! A feleségem. Gróf Károlyi, Weishauser Olga.

OLGA *(véres kezét a szoknyájába törli)* Ön az a híres Károlyi, aki rálőtt Tiszára a képviselőházban?

KÁROLYI Túlbecsül, asszonyom, életemben nem lőttem nyúlnál nagyobb állatra. De az megfelel a valóságnak, hogy Károlyi Mihály vagyok. *(Csókot lehél Olga kissé véres kezére)* Asszonyom, az ügy nem tűr halasztást. Géza, ments ki a kedves feleséged előtt, és találjatok ki valamit, ha ugyan itt még ki lehet valamit találni.

Ágyúzaj és motorzúgás

Direktórium. Szereplők: Lukács György, Korvin Ottó és egy cigány

KORVIN Ön dezertált!

CIGÁNY Hogy tetszik mondani? Disszertáltam?

LUKÁCS Önt a forradalmi törvényszék nevében főbe lövetjük.

CIGÁNY Miért nincs egy kis emberség magukban? Hat gyerekem van. Ezt a forradalmat elpuskáltuk. Különben, ezt csak úgy kérdem, mivel tetszenek főbe lövetni, mert ahogy itt körülnézek, puska egy szál se.

KORVIN Ne reménykedjen, a büntetés nem marad el.

LUKÁCS Az utcakövek is üdvözülni fognak.

CIGÁNY Persze, én tudom, mert anyám mondta mindig: isten kezében a kapanyél is elsül.

CSÁTH *(betántorog a színpadra, összesik a cigány és Lukácsék között)* Harcunk a magyar pokollal van. Írta Ady Endre, én kis gimnazista, Brenner Jóska Pista, hagyják békén ezt a szerencsétlent.

Lukács a bal oldalához kap, holott a jobb oldalán van a pisztolytáska

CIGÁNY Méltóságos doktor úr, ne, ezt rossz nézni, ez nem méltóságod kezébe való. Tetszett már embert ölni?

LUKÁCS Nem, és nem is fogok.

GIGÁNY Ezek a fogadkozások semmit sem érnek. Az én apám egy olyan szelíd ember volt, aztán saját kezével vert agyon két végrehajtót. Higgyc el, direktor úr, az ember nem tudhassa. Vannak emberek, akiknél minden nyitva van az utolsó pillanatig.

*

Csáth öklendezve és összegörnyedve jár föl-alá a szobában

GIZELLA Mit hordasz magadban?

CSÁTH A poklot, a poklot!

5. [?] felvonás

CSÁTH Mondd, az lehetetlen, hogy legyen egyetlen ember, akinek mindent bevallhatunk?

GIZELLA Nagyon jól tudod, hogy ez technikai okokból is lehetetlen. A fény központja azonnal észlel minden gyengeséget, és könyörtelenül szétkapcsolna minket.

CSÁTH Nem érdekel a fény központja. Csak az érdekel, lehetséges-e az őszinteség.

GIZELLA Te a fülkagylót klozetkagylónak véled. Büszkék vagytok arra a nagy-nagy őszinteségetekre. Te is mindig mindent megbeszélsz velem, ahogy nyilván Olgával is megbeszélsz engem. Olyan vagy, mint egy másfél éves, fölállsz a biliről: papa, mama, ide néztek! Mekkora kaka!

CSÁTH Minden szavamat félremagyarázod. Olga ápolásra szorul, ez a helyzet hovatovább tarthatatlan. És te se vagy mellettem, Gizella.

GIZELLA Mi mind a ketten a bolondokházából jöttünk. Én mint ápoló, te pedig egyre ápolatlanabb vagy. Géza, én beleőrültem a központ feledékenységebe és szórakozottságába! Ezekbe a nem emberre méretezett, céltalan és kegyetlen parancsokba, de ez az én dolgom. Hanem amit te Olgával művelsz, az ocsmány. És erre nem lesz semmilyen utólagos fölmentés.

CSÁTH Mi volt az utolsó két szó? Utólagos fölmentőserég? Fantasztikus! Az erkölcsi komplex izgalmi állapota teljes szókincedet mobilizálta. Gizella, te eset vagy! Én valahol szeretlek.

GIZELLA Valahol? Ott? *(Egy távoli pontra mutat)*

Kívülről menetelő katonák lábdobogása hallatszik

EGY HANG Nóta!

KATONÁK „Bevonultak, bevonultak Szinyérváraljára,
Tiszt urak és jegyzők szomorúságára!”

EGY HANG Á—állj! Vi—gyázz! Pihenj! Oszolj!

GIZELLA A mieink!

CSÁTH Azok, a mieink.

Gyilkosság

Csáth egyedül van a szobában, előveszi az íróasztalából a pisztolyát, és behelyezi a tárat. Vizeskancsóból tölt a pohárba, szájában egy korty vízzel leül a zongorához. Judit dallamát játszza a Kékszakállúból, s énekel föltartott fejjel, már amennyire vízzel telt szájjal lehet

CSÁTH „Nagy csukott ajtókat látok,
hét fekete csukott ajtót,
mért vannak az ajtók csukva?”

(Közben kijött a víz a szájából, a klaviatúrára mered)

Hát ez egy elég felfújtt mondat. Ez a zene nélkül elviselhetetlen.

(Újabb korty vizet tölt a szájába, játszik a zongorán, és énekel)

„Judít, Judít, sose kérdezz!”

Ez legalább egyszerű. Ez mindig rejtély volt előttem, hogy mitől lesz elmondható egy mondat. *(Kibiztosítja a pisztolyt, vizet tölt a szájába, és bekapja a pisztoly csövét)*

OLGA *(belép)* Géza, ne!

CSÁTH Ne mozdulj! Megszűnt közöttünk minden kapcsolat. Ne próbálj ügyeskedni, ne próbálj ravaszkodni! Egy kapcsolat nem úgy szűnik meg, hogy bumm, egy nagyot robban, hanem mint egy szétkorhadtt tetőzet, egy patkány lépteitől vagy mit tudom én, egy parányi földmozgástól, ráomlik a benne lakókra. Ne mozdulj! Mert minden kapcsolat egy ház, amiben lakunk, létezőnk, mozgunk, elalszunk, felébredünk. És ha ez a ház összeomlik, maga alá temet bennünket is. Lehet, hogy kimászunk a romok alól; lehet, hogy többé-kevésbé ép tagokkal, és ki-ki megpróbál újabb házat építeni. Ne mozdulj, nem viccelek! Menedékházat, aggok házát, örültekházat. Csigaházat, hogy legyen mit cipelnie. Kérlek, hogy ne mozdulj. *(Géza már egész közel ment Olgához, Olga már egészen a falhoz lapul, szétnyitott karral, kifele fordult tenyérrel)* Már megbaszni sincs kedvem. Nem azért ítélek el, mert sokszor megcsaltál, s végül a gyereket is mástól szülted, módod lett volna megszabadulni, mint máskor, különben nyolc alkalommal tetted. Természettudós és bölcsész vagyok, ismerem az emberi természetet, bármilyen boldogok vagyunk, az örömben mindig még többet akarunk. A vágy jogait mindig meg tudom érteni.

OLGA Géza, ne csinálja ezt! Ezekbe az életveszélyes játékokba belehalhat. Add szépen ide.

CSÁTH *(hirtelen ráfogja a pisztolyt)* Ne mozdulj! Tölts egy pohár vizet, de ne próbáld az arcomba önteni, vagy semmi hasonló viccet. Úgy, most tedd le a vizet a földre, és hátrálj a falig. *(Ismét egy korty vizet tesz a szájába, és saját maga felé fordítja a pisztolyt)* Ismétlem, a hús jogait meg tudom érteni, viszont megbocsáthatatlanok a következő dolgok: egy: az esküvő előtt azt mondtad fűnek-fának, hogy vagy elveszlek, vagy megölsz engem. Ehhez egy szajhának nincs joga, csak egy szerelmes nőnek, aki egy férfiért él-hal. Kettő: a házasságunk első heteit megkeserítetted a folyamatos kínzásaiddal, aminek egyetlen célja a figyelmem elterelése volt, mert akkor már teherben voltál mástól. Három: mikor észrevetted testi és szellemi hanyatlásomat, nem vittél orvoshoz, nem mozgattál meg minden követ, hogy segíts rajtam, hanem hagytál, hadd menjek a pusztulásba.

Olga egy lépést tesz Csáth felé

Ne mozdulj! Én nem láttam magam, még egy orvos se képes saját magát megfigyelni. Négy: a legkimerítőbb munkára úztél, holott már tudtad, mi a bajom. Engedted, hogy berendezkedjünk, hogy a jövő ábrándjainak átadjam magam. Ismerve engem, kötelességed lett volna még a szülés előtt elválni tőlem. Öt: kissé mindig zadista voltam, de sohase féltékeny. Te voltál az első nő, akire féltékeny voltam. Aztán vérszemmet kaptál, és felülkerekedtél. Szegény Olga! Gondold meg, milyen örömteli, nagyszerű napok fognak következni. Visszatérni az életbe, dolgozni. Örülni az életnek, élni valódi életet. 68 évig élni, mint Pista bácsi, ki még most is mindennap... Vidám, szép reggelek a parkban és óriási sonkavacsorák! Jövőre!

OLGA De hát tudod, hogy ebből egy szó sem igaz!

Csáth a revolvert Olga felé fordítja, és az egész történetét Olga iránt írti

Amit a gyerekről... nem igaz, te is tudod. *(Meghal)*

S. Á. HALÁLÁRA

Nekem nem sok van hátra,
talán épp ezért fáj
olyan nagyon, hogy megölted magad:
élhettél volna még! – helyettem is. Hiszen *te*
szeretted élni; én nem olyan nagyon.
Elvagyok, elleszek egy darabig még
(habár régóta hullá is lehetnék),
de életben tart a... franc tudja, mi ---
Hogy illendő túlélni az anyám?
Talán ez, ha valami egyáltalán.
Meg írnom kell a szakácskönyvemet:
egy *halál*könnyű Hamlet-omletet
vagy éppenséggel egy Othello-soufflét,
mitől Desdemona is felfúvódnék?
Én, sajnos, láttam akasztottakat,
el tudom képzelni az arcodat ---
Szerelmem? Szeretóm? Mim voltál is nekem?
De hát mindez már oly érdektelen.
Halálod most már holtomig megül;
valami közél valami mögül
mosolyogva és könnyörtelenül ---

2000

(A költő hagyatékából.)